

IVAN CANKAR: HLAPCI

DNEVNIK BRANJA

1. PREDSTAVITEV KRAJA IN ČASA DOGAJANJA:

Kraj: knjižnica,
vrt pred županovo hišo, } Slovenski trg
Jermanova soba }

Čas: po volitvah na katerih se je razmerje moči spremenilo. To je bilo postavljeno v čas v katerem je Cankar živel in odslikava redne volitve.

2. PREDSTAVITEV 3 GLAVNIH OSEB:

- Jerman

je nosilec dramskega dogajanja in preko njega Cankar prikaže svoj ideal neuklonljivosti in značaja ter z razmerjem nasprotnikov, torej katoliško usmerjenih učiteljev in ostalih oseb, posredno prikaže takrat prevladujoč politični duh v družbi. Jerman je kot tragični junak poražen, le da tukaj ideološko zmaga na nivoju osebne zmage oziroma zadoščenja.

Na začetku dogajanja je predstavljen v svoji intimni podobi – postavljen je v vlogo zaljubljenca, ki se mora soočiti s svojo neuresničljivo ljubeznijo. Jerman jemlje življenje zares in odgovorno, zato se počuti tujega in osamljenega v svetu, v katerem prevladuje Ankina lahkotnost in veselost, ravno to pa ga tudi privlači. Je tudi zelo pošten, saj v "boju" z župnikom uporablja sredstva, ki ustrezajo načelnemu spopadu drugače mislečih nasprotnikov.

Do Kalandra se Jerman obnaša kot do enakovrednega tovariša, v skupnem boju. Jermanova čustvenost pa se ne kaže samo ob ljubezenskem motivu, saj Jerman čustveno presoja tudi politično situacijo, čustva ga pa popolnoma preplavijo takrat, ko je omenjena njegova mati. V Jermanovi osebnosti pa se močno križajo moralna drža, čustvenost in moč. Soočanje teh kategorij pripelje do tragičnega zloma, ki je logično izveden: Jermanova moralna drža je vseskozi pokončna in Jerman v svoji poštenosti niti malo ne popušča. Hkrati je Jerman človek, ki na svet gleda izrazito čustveno in v ključnih trenutkih

njegovega delovanja prevlada čustvo. Moč pa je tista kategorija, za katero Jerman sam ugotavlja, da je nima dovolj in da se spušča v boj zgolj zaradi okoliščin, ki so ga pripeljale v takšno situacijo in da iz boja ne more priti kot zmagovalec.

- Župnik

Župnik, kot dramski antagonist, se učitelju postavi po robu, izrazito zavedajoč se svoje moči, z nekoliko distanciranim in pomensko prikritim pristopom, čeprav je očitno, da mu Jerman s svojo neuklonljivostjo in ustanavljanjem »skrivnih« družtev dela preglavice in skrbi na poti do osvojitve s strani župnika tako zelene oblasti. Ko se spopadeta z Jermanom, v tistih trenutkih, ko ga ne more premagati, izrabi njegovo šibko točko, to je mater, in tako ga prizadene. Njegova moč mu daje tudi notranjo trdnost, črpa jo pa iz sistema, katerega zastopnik je.

- Kalander, kovač

Kovač Kalander je postaven in pokončen delavec, ki v drami predstavlja idejo socialističnega upora zoper meščansko ureditev. O Kalandru govorijo spreobrnjeni učitelji že v drugem dejanju in to s skrajno negativnimi oznakami. Kalander je tisti, ki je svojo ženo v hlev zaklenl, ker je hotela na božjo pot, je tako rekoč pijanec, malopridnež in nečistnik. Na prizorišču se pojavi šele v tretjem dejanju in je čisto drugačen človek: trezno presoja družbene razmere in nič ne obtožuje ljudi, ki so se v teh hudih časih "potuhnili", kot se je izrazil Jerman. Prav tako kot za Jermana, velja tudi za Kalandra, da je pošten, saj se Jermanu podredi, kljub temu da na stvari gleda nekoliko drugače. Sprejme Jermanovo odločitev in je sposoben prenesti tudi njene posledice. Kalander je v nasprotju z Jermanom močan: njegova moč je fizična in duhovna in izhaja iz tega, ker ni razdvojen kot Jerman, ker položaja ne ocenjuje čustveno in ker pozna cilj svojega delovanja. Kalander z zaupanjem gleda v prihodnost, saj njegovi preudarni koraki v političnem boju morajo obroditi sadove. Njegova pot se zato v drami gladko izide – saj so njegova izhodišča v skladu z razvojem družbenega dogajanja, kot ga vidi avtor.

3. OBNOVA

Cankar v prvih dejanjih drame opisuje učinek zmage klerikalne stranke na volitvah leta 1907. V učiteljskih krogih se nekdanji liberalci uklanjajo novi ureditvi, zapuščajo svoje kroge in izdajajo tovariše, ki so ostali zvesti liberalnim idejam. Spočetka v drami prevladuje satirični ton, v sklopu katerega avtor uvede tudi glavnega junaka - protagonističnega Jermana, ki se ne želi podrediti novemu redu. Učitelj mora zaradi svoje upornosti prevzeti slabše službeno mesto. V drami satirične tone zdaj zamenjajo tragični, nad katerimi v četrtem in petem dejanju prevladata ideja etične krivde in očiščenja. Slednji sta povezani z Jermanovim trpljenjem ob materini bolezni in smrti. Občutek krivde, ki se v njem zbudi zaradi matere, ga malodane pripelje do samomora. V zadnjem trenutku ga reši in za novo življenje prenovi odpuščajoči glas mrtve matere. Velik pomen imata v drami še župnik, ki predstavlja voljo do moči in politična ideja proletariata, utelešena v kovaču Kalandru. Župnik je najmočnejši Jermanov protiigralec, kovač Kalandar pa učitelju stoji ob strani.

4. POVZETEK IN KOMENTAR POLJUBNEGA ODLOMKA IZ DELA

5. Dejanje:

Župnik Jermanu potrdi, da mati umira. Jerman od njega zahteva odločitev o svoji krivdi do matere in župnik to krivdo potrdi ter mu naloži pokoro in upanje — molitev. Jerman se tega upanja oprime, saj bi rad materi z molitvijo povrnil izgubljeni trenutek življenja. Župnik mu tik pred odhodom prizna, da je delal prav. Sledi dogajanje v materini izbi. Slišijo se samo Jermanove besede, ki so hkrati prošnja in molitev. Prošnja bi se uresničila, če bi ga mati pogledala in mu rekla eno besedo. Toda mati se ne gane. Jerman prosi mater usmiljenja, materinega blagoslova in ljubezni pred odhodom. Ker se mati ne odzove, spozna, da je molil zaman. Nato Jerman opazi Kristusa na steni in ga ogovori. Vzame revolver in sklone, da bo umrl, saj misli, da nima nikogar, ki bi ga lahko pozdravil, nihče mu ne bi odzdravil. V tem trenutku sliši dva glasova — materin klic in Lojzkin klic — ki ga prikličeta v življenje.

Konec ostane precej odprt in pušča bralcu, da si ustvari po lastni domišljiji nadaljevanje drame.

5. ZUNANJA ZGRADBA BESEDILA:

Drama je sestavljena iz petih dejanj, ki predstavljajo dramski trikotnik. Trikotnik kaže stopnjevanje napetosti do vrhunca in njeno upadanje do končnega izteka.

6. ZVRSTNO-VRSTNA OZNAKA BESEDILA:

Zvrst: drama

Vrsta: satirična drama (delo, ki na oster, zbadljiv način prikazuje resničnost, življenje)

7. MNENJE O KNJIGI:

V Cankarjevi drami me ni najbolj pretreslo kruto življenje Jermana, temveč odnos celotnega slovenskega ljudstva. Če je res, da drama odraža takratno življenje, potem lahko rečem, da je bil svet popolnoma pokvarjen in kvečjemu hvaležni smo lahko avtorjem, kot sta na primer Cankar in Prešeren, da so v nas budili tisti kanček narodne zavesti, ki je še ostal in srečno preživel.

Sicer pa mi branje drame ni bilo tako všeč, saj zelo veliko stvari nisem razumela in sem celotno zgodbo nekako povezala, šele ko sem prebrala uvodno razlago v knjigi.